

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
учасників ХХІІ Міжнародної
науково-практичної конференції
(26–27 лютого 2026 р., м. Харків)**

Харків 2026

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (Україна),
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна),
Вірменський державний педагогічний університет імені Х. Абовяна (Вірменія),
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія),
Телавський державний університет імені Якоба Гогобашвілі (Грузія),
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна),
Куявсько-Поморська Вища Школа в Бидгощі (Польща)

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
учасників XXII Міжнародної
науково-практичної конференції
(26–27 лютого 2026 р., м. Харків)

Харків
2026

УДК [37:001]«20»

Рекомендовано редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № __ від __.__.2026 р.)

Методологія сучасних наукових досліджень : збірник наукових праць учасників XXII Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 лютого 2026 р., м. Харків) / за наук. ред. К. Юр'євої. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2026. ____ с.

Мови видання: українська, англійська, німецька, польська

Для наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти.

Усі статті пройшли рецензування, зберігають авторську редакцію. Всю відповідальність за зміст публікацій несуть автори.

Організаційний комітет конференції:

Юрій БОЙЧУК – голова організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Світлана БЕРЕЖНА – заступник голови організаційного комітету, доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Майя БОЛКВАДЗЕ – доктор філологічних наук, асистент-професор департаменту педагогічних наук Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Людмила ГАВРІЛОВА – доктор педагогічних наук, професор, незалежний дослідник (Аахен, Німеччина)

Микола ДАНИЛЮК – доктор філософії з педагогіки, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Далі ДОБОРДЖГІНІДЗЕ – доктор філологічних наук, асистент-професор Департаменту європейських студій Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Маріам ІСПІРЯН – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з навчально-наукової роботи Вірменського державного педагогічного університету імені Хачатуря Абовяна (Єреван, Вірменія)

Володимир КАРАПЕТАН – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Мелс МКРТУМЯН – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної психології Вірменського державного педагогічного університету імені Хачатуря Абовяна (Єреван, Вірменія)

Рузанна ПЕТРОСЯН – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогічної психології та соціології Вірменського державного педагогічного університету імені Хачатуря Абовяна (Єреван, Вірменія)

Алла СОКОЛОВА – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Лела ТАВДГІРІДЗЕ – доктор педагогічних наук, професор, професор департаменту педагогіки Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Марина ТКАЧЕНКО – кандидат педагогічних наук, доцент, координатор наукової роботи факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Володимир ФОМІН – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Нато ШЕРОЗІЯ – доктор педагогічних наук, асоційований професор департаменту педагогічних наук Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Катерина ЮР'ЄВА – заступник голови, вчений секретар організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Олександра ЯНКОВИЧ – доктор габілітований, професор, завідувач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Куявсько-Поморської Академії (Бидгощ, Польща)

Олександра ЯНКОВИЧ

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки початкової та дошкільної освіти,
Куявсько-Поморська Академія,
м. Бидгощ, Польща

професор кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Ірина КУЗЬМА

кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти,
Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти
м. Тернопіль, Україна

ПОПЕРЕДЖЕННЯ «СИНДРОМУ ДЕФІЦИТУ ПРИРОДИ» У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Прискорені темпи життя, масштабні урбанізаційні процеси, а також диджиталізація економіки, суспільства й освіти спричинили нестачу контактів людини з природним середовищем. Сучасні малюки часто тримають у руках цифрові пристрої ще до того, як навчаться говорити.

Занадто короткотривале, епізодичне перебування в довіллі негативно позначається на розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Виник термін, популярний у європейській педагогіці, – «синдром дефіциту природи» (СДП) (Nature Deficit Disorder, NDD) – для вираження занепокоєння щодо прірви, яка зростає між людиною і природою. Цей діагноз не є медичним. Але така термінологія застосовується для того, щоб підкреслити виникнення порушень фізичного та психічного здоров'я внаслідок недостатнього часу перебування на природі. Термін СДП запропонував Річард Лоув (Richard Louv), автор книги «Остання дитина лісі» (Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder), виданої у 2005 році.

СДП має спільні ознаки із синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), який характеризується неухильністю і гіперактивністю в дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Наслідком недостатнього перебування в довіллі можуть стати занепокоєння, погане самопочуття, ожиріння тощо. Отже, важливо не допустити виникнення цих порушень у здоров'ї дитини.

DOI:

[Creative Commons Attribution
NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Актуальною є мета дослідження: виявлення шляхів попередження СДП у дошкільників і молодших школярів.

СДП у дітей вивчають М. Дреснак (M. Driessnack), Д. Заневська (D. Zaniewska), М. Колодзейська (M. Kołodziejaska) та ін.

Зокрема, М. Дреснак описала вплив цього синдрому на освіту дітей, зауваживши, що сьогодні діти віком від 8 до 18 років проводять у середньому 6,5 годин на день за електронними медіа. В одному з досліджень було виявлено, що маленькі діти можуть описати тропічний ліс і вплив вирубки лісів у басейні Амазонки, але не мають уявлення, які рослини ростуть у їхніх дворах [5, с. 73].

Прояви СДП у шестирічних дітей, наслідки для здоров'я студіює М. Колодзейська (M. Kołodziejaska) [6]. Учена, проаналізувавши праці Р. Лоува, відобразила виявлені ним основні чинники, що обмежують контакт дитини з природою, як-от: цифровізація життя, еміграція населення із сільської місцевості до міст, дефіцит вільного часу в сім'ях тощо [6, с. 123].

М. Колодзейська дійшла висновку, що серед дошкільнят (дослідження відбувалося у Варшаві) спостерігаються певні прояви СДП, але це ще не є поширеним явищем [6, с. 122].

Отже, доцільно визначити шляхи попередження СДП у дітей. Ефективним шляхом його попередження є організація лісової дошкільної освіти, яка має численні переваги як для зміцнення здоров'я, так і для пізнавального розвитку [3, с. 134, 137]. У деяких країнах, наприклад у Данії, практикуються виїзні дитячі садки [3, с. 125]. У Польщі успішно функціонують екологічні заклади дошкільної освіти [3, с. 133].

Проте в Україні у зв'язку з воєнним станом виникають загрози щодо безпеки дошкільників через часті обстріли, небезпечні предмети, вибухові пристрої, які можуть опинитися у лісовій місцевості. Водночас у Львові функціонує лісовий дитячий клуб, створений за європейським зразком, із дотриманням усіх заходів безпеки [3, с. 145].

Тому в українських реаліях також варто реалізовувати педагогіку калабані, основи якої розробляє К. Крутій. «Калабаня – це каламутна калюжа (земля, пісок, глина, вода). Дії з глиною відображають несвідомий природний потяг людини до закарбованого з раннього дитинства образу материнської утроби і м'якого тіла матері» [1, с. 5]. Науковиця орієнтує вихователів на використання в освітньому процесі дошкільників глини, піску та інших природних матеріалів.

У Європі популярними є болотяні кухні, на яких діти, граючись, готують найрізноманітніші страви, ті, що їм підказує уява, на майданчику серед природи, що розташований поряд із дитячим садком.

Попередження СДП є ефективним лише у співпраці ЗДО і батьків. Під час спілкування з батьками необхідно наголосити на користі прогулянок із дітьми, спільного проведення часу на природі.

У цьому контексті потребує також удосконалення підготовка майбутніх учителів і вихователів. У ЗВО України успішно вивчаються дисципліни, спрямовані на подолання й недопущення СДП. Це, зокрема, «Педагогічні технології у початковій школі», «Оздоровчі технології у початковій школі», «Дошкільна педагогіка», «Природотерапія» тощо [4, с. 257].

Під час студіювання цих дисциплін акцентується увага на позитивному ефекті природотерапії: «У 90% людей, які гуляли тридцять хвилин у парку, піднімалась

самооцінка, у 71% – знижувалось відчуття напруги і пригнічення» [2, с. 20–21]. Перебування в природному середовищі настільки заспокоює дітей, що може полегшити перебіг соматичних хвороб.

Таким чином, ефективними шляхами попередження СДП в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку є:

– розвиток лісової дошкільної освіти, створення екологічних ЗДО (з дотриманням заходів безпеки);

– упровадження «педагогіки калабані», використання «болотяних кухонь» (приготування «їжі» в іграшковому посуді з природних інгредієнтів);

– співпраця з батьками щодо інформування про негативні наслідки надмірного використання цифрових медіа дітьми та молоддю, а також про позитивний вплив щоденних прогулянок і перебування на природі на фізичне і психічне здоров'я;

– удосконалення підготовки майбутніх учителів і вихователів у контексті використання форм і методів природотерапії.

Список використаних джерел

1. Крутій К. «Педагогіка калабані» або практична реалізація принципу природовідповідності в закладі дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2019. № 6. С. 3–8.

2. Малишевська І. А. Методика використання природотерапії як технології корекції здоров'я учнів початкової школи: монографія. Умань: ВПЦ «Візаві», 2013. 162 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1645/1/Mono.pdf>

3. Янкович О. Генеза лісової дошкільної освіти в Польщі та Україні: витоки і сучасність. *Слово. Стратегії. Інновації*: колективна монографія / за заг. ред. О. Турко, О. Янкович. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 123–149.

4. Янкович О., Кузьма І. Способи цифрової детоксикації в підготовці майбутніх учителів початкових шкіл. *Трансформація початкової освіти в епоху змін: виклики та можливості*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої пам'яті професора Івана Руснака, м. Чернівці, 1 травня 2025 року / за наук. ред. д. пед. наук С. З. Романюк. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 255–259. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/36663>

5. Driessnack M. Children and Nature-Deficit Disorder. *Journal Compilation. Wiley Periodicals*. 2009. Vol. 14, no. 1. P. 73–75. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1744-6155.2009.00180.x>

6. Kołodziejska M. Deficyt natury i jego znaczenie dla rozwoju młodego człowieka. *Szkice pedagogiczne: Dylematy juwentologii* / red. J. Wyleżalek, M. Such-Pyrgiel. Józefów: Wydawnictwo WSGE. S. 121–138. URL: <https://www.wydawnictwo.wsge.edu.pl/pdf-133620-62107?filename=62107.pdf>

ЗМІСТ

НАУКА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО В ЧАСИ ВІЙНИ ТА В МОДЕЛЯХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	4
Атрохов А. Взаємодія оборонного та цивільного наукових секторів: синергетична роль Національної ради України з питань розвитку науки і технологій та Національного фонду досліджень України в системі воєнно-наукових досліджень Міністерства оборони України.....	5
Батаєва К., Батаєва О. Тривале онлайн-навчання та кар'єрні очікування студентів-вокалістів під час війни.....	8
Бідюк Д. Професійна незламність педагогів-хореографів у воєнний час: освітні, психологічні та кроскультурні виміри.....	10
Близнюк Т., Торгашева К. Вплив війни та повоєнного стану на дизайн логотипів.....	13
Бородіна О., Шевченко О. Роль фізичної культури у формуванні культури безпеки життєдіяльності молоді в умовах воєнних ризиків.....	16
Василенко О. Основні підходи до вивчення стресу та толерантності до невизначеності в умовах кризового періоду: теоретичний аспект.....	19
Внукова Н. Значення наукової діяльності при дистанційній формі вищої освіти рівня магістр.....	24
Kinas I. Emotional intelligence as a factor of psychological resilience of higher education students of various specialties in conditions of martial law.....	26
Красильникова І., Глуханюк В. Методологічні аспекти формування інформаційно-культурної безпеки України засобами мистецької освіти в умовах війни.....	29
Кузніченко О., Узун А. Міжнародна система захисту прав людини в умовах війни та повоєнного відновлення.....	32
Лебедик Л. Психологічний супровід розвитку дитини раннього та дошкільного віку як технологія роботи практичного психолога в часи війни та в моделях повоєнного відновлення.....	35
Левицький В. Культура як інструмент спротиву під час війни.....	41
Марущак О., Будикіна Б. Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб підтримки ментального здоров'я здобувачів освіти в контексті травмоінформованого підходу.....	44
Переверзєва О. Музикотерапія у кризових ситуаціях сьогодення.....	51
Семеновський А. Адаптація міжнародних програм співпраці у процесі формування інклюзивного міського простору в Україні.....	53
Сеньовська Н., Скуратко Т. «Уроки людяності» Олени Хмельницької: методика формування ціннісних орієнтацій сучасних українців.....	56
Сіньова Л. Зміни державної допомоги при народженні дитини у 2026 році.....	59
Сторожук О., Сторожук І. Актуальні питання розвитку освіти і науки у повоєнній Україні крізь призму новітнього менеджменту в епоху штучного інтелекту.....	64
Стрельников В. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти як перспективний напрямок діяльності Академії неперервної освіти в часи війни та в моделях повоєнного відновлення.....	69
Чайковська Г. Роль освіти у забезпеченні сталого розвитку суспільства в умовах війни.....	74
Чуб І. Концептуальні засади національної стійкості Нідерландів.....	78
Шершньова О. Культура мовлення як чинник національної стійкості в умовах війни та повоєнного відновлення України.....	81
Шершова Т. Концертна діяльність під час війни: між арт-терапією та культурною дипломатією.....	87
Шимкова І., Цвілик С. Цифровізація музейних фондів як засіб превентивного збереження культурного коду України.....	92
Янкович О., Кузьма І. Попередження «синдрому дефіциту природи» у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах сучасних суспільних викликів.....	98
ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ОСВІТИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	101
Богашко О., Богашко І. Європейський вектор модернізації системи розвитку кадрового потенціалу публічної служби.....	102
Darmofal E. The greening of higher education as a vector for European integration and the implementation of the sustainable development goals.....	111
Коноваленко Т. Синергія міжнародної співпраці у розбудові Європейського простору вищої освіти.....	114
Крутько І. Трансформація моделі професійної підготовки вчителя в умовах європейської інтеграції від предметоцентризму до рефлексивної професійності.....	120

Україна, 61002, Харків
вул. Алчевських, 29

У збірці представлено результати актуальних наукових досліджень науковців, викладачів, учителів, вихователів, докторантів, здобувачів третього (освітньо-наукового), другого (магістерського) і першого (бакалаврського) рівнів вищої освіти, здобувачів загальної середньої освіти – учасників **XXII Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень»** (Харків, 26–27 лютого 2026 р.) з України, Бразилії, Грузії, Данії, Канади, Китайської Народної Республіки, Литви, Німеччини, Польщі.

Для наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти і в теоретичних наукових дослідженнях.